Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2014–2015

34 138

Wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht in hoger beroep en cassatie

Nr. 6

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG

Ontvangen 28 mei 2015

I. ALGEMEEN

1. Inleiding

Met genoegen heb ik kennisgenomen van de vragen en opmerkingen van de fracties die in het verslag aan het woord zijn. Ik zal de vragen beantwoorden in de volgorde waarin ze zijn gesteld. De artikelen waarnaar wordt verwezen betreffen het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, tenzij anders is vermeld.

De leden van de PvdA-fractie lezen dat dit voorstel van wet het burgerlijk procesrecht digitaliseert en vereenvoudigt, met dien verstande dat de wijziging van de procedure in cassatie is beperkt, gelet op de wens om de eigen aard van die procedure te behouden. Zij vragen nader in te gaan op die wens. Zij vragen wie deze wens heeft uitgesproken en op welke gronden is ingegaan op die wens.
De wens om de cassatieprocedure slechts in beperkte mate te wijzigen is geuit in de expertbijeenkomsten die zijn georganiseerd ter voorbereiding van het wetsvoorstel. Hierbij waren vertegenwoordigers van de hoven, de Raad voor de rechtspraak, de Hoge Raad en de advocatuur aanwezig. Bijvoorbeeld door de advocatuur is de opvatting verwoord dat er naast digitalisering op dit moment geen inhoudelijke aanpassing van de procedure in cassatie nodig is. Dit bleek ook uit diverse reacties in de consultatie (onder andere van de Hoge Raad en de Raad voor de rechtspraak). Daarom zijn de wijzigingen voor de cassatierechtspraak beperkt tot invoering van de eenvormige procesinleiding, de informele bezorging daarvan en de digitalisering van de procedure.
De procedure in cassatie wijkt fundamenteel af van de voorgestelde civiele basisprocedure in eerste aanleg. De Hoge Raad is geen feitenrechter en stelt dus ook geen feiten vast. De cassatieprocedure is in het algemeen beperkt tot een beoordeling van de cassatiemiddelen die zijn aangevoerd op de grond van artikel 79 e.v. van de Wet op de Rechterlijke organisatie (Wet RO, samengevat: is het recht goed toegepast en is het oordeel van het hof voldoende begrijpelijk). Van iedere zaak die

kst-34138-6
ISSN 0921 - 7371
’s-Gravenhage 2015

binnenkomt wordt nauwkeurig onderzocht of de aangevoerde klachten een behandeling in cassatie rechtvaardigen (zoals: heeft degene die cassatie instelt daarbij voldoende belang of gaat het eigenlijk om een klacht over de feiten; artikel 80a Wet RO). Zo niet, dan kan de Hoge Raad de zaak relatief snel afdoen en deze zonder motivering niet-ontvankelijk verklaren. Cassatie gaat daarnaast om een beperkt aantal zaken per jaar (ongeveer 500 zaken). De procedure wordt doorgaans geheel schriftelijk afgedaan en kent een beperkt aantal proceshandelingen: de cassatiedagvaarding bevat reeds alle cassatiemiddelen, zij wordt gevolgd door een conclusie van antwoord (eventueel met een incidenteel cassatieberoep), waarna de advocaten van beide partijen een schriftelijke toelichting op hun standpunt verstrekken, eventueel binnen twee weken gevolgd door een korte schriftelijke re- en dupliek. Een mondeling pleidooi wordt slechts zelden gehouden. Daarna volgt de conclusie van de advocaat-generaal, waarop de partijen nog eenmaal schriftelijk mogen reageren. Ten slotte volgt het arrest of de beschikking van de Hoge Raad.
De procedure in cassatie is sinds 1 juli 2012 herzien door twee wetten. Ten eerste heeft de Hoge Raad in de Wet versterking cassatierechtspraak (Stb. 2012, 116) reeds meer mogelijkheden gekregen om regie te voeren op het behandelen van zaken in cassatie (invoering van het hiervoor genoemde artikel 80a Wet RO). Ten tweede bestaat sinds die datum voor lagere rechters de mogelijkheid om de Hoge Raad prejudiciële vragen voor te leggen (artikelen 392–394 Rv, Stb. 2012, 65).
Alles overziende, is geconcludeerd dat verder aanpassing van de cassatieprocedure op dit moment niet noodzakelijk is.

De leden van de SP-fractie begrijpen dat partijen drie maanden de tijd hebben om hoger beroep in te stellen. Zij vragen hoe deze termijn in verhouding staat tot bijvoorbeeld de initiatiefwetsvoorstellen met betrekking tot het bevorderen van mediation (Kamerstukken 33 722, 33 723, 33 727). Zij vragen of drie maanden lang genoeg is om te bekijken of mediation dan wel schikken niet alsnog zinvol is om te voorkomen dat er griffierechten moeten worden betaald.
De termijn voor het instellen van hoger beroep wordt in het wetsvoorstel niet gewijzigd. De bestaande termijn biedt partijen voldoende tijd om zich te laten adviseren over de kans dat de hogerberoepsrechter tot een ander oordeel zal kunnen komen dan de rechter in eerste aanleg. Tegelijkertijd geeft de termijn aan partijen de zekerheid dat de uitspraak van de rechter in eerste aanleg onherroepelijk wordt als de wederpartij de termijn voor hoger beroep laat verstrijken. Daarmee dient de termijn van drie maanden ook de rechtszekerheid. Ik zie geen probleem in relatie tot de initiatief-wetsvoorstellen inzake mediation. Er zijn in die wetsvoorstellen geen bijzondere bepalingen over hoger beroep opgenomen. De vraag of mediation zinvol is, speelt niet pas voor het eerst bij het instellen van hoger beroep, deze kan ook al tijdens de eerste aanleg gesteld worden. De mogelijkheid om mediation te overwegen heeft dan ook geen invloed op de termijn om hoger beroep in te stellen. Het is van belang dat een gerechtelijke procedure met voortgang kan worden gevoerd en dat binnen een redelijke termijn zekerheid bestaat of de uitspraak onherroepelijk is. Daarom zie ik geen noodzaak om de termijn voor het instellen van hoger beroep te verlengen ten opzichte van de huidige praktijk.
Deze leden vragen of de termijn van drie maanden lang genoeg is om te bekijken of voorkomen kan worden dat er griffierecht betaald dient te worden, omdat het treffen van een schikking of het volgen van een mediationtraject meer tijd kan kosten. Partijen worden dan genoodzaakt voor de zekerheid alvast hoger beroep aan te tekenen.
De termijn voor het instellen van hoger beroep is van openbare orde en kan daarom niet op verzoek van partijen door de rechter worden verlengd. Het is van belang dat een gerechtelijke procedure met voortgang kan worden gevoerd en dat partijen na drie maanden zekerheid hebben

omtrent de finaliteit van het geschil. Voor het geval dat partijen nog aan het onderhandelen zijn, kan het helpen als er enige druk op de onderhandelingen staat. Een teruggave van het griffierecht wordt geregeld in de Invoeringswet, die binnenkort bij Uw Kamer zal worden ingediend. De daarin voorgestelde intrekkingsregeling houdt in dat in vorderingszaken twee derde deel van het griffierecht aan de eiser wordt terugbetaald, als hij de procesinleiding in hoger beroep intrekt voordat de verweerder in de procedure is verschenen of uiterlijk had kunnen verschijnen. Indien de eiser het griffierecht nog niet heeft betaald (omdat de betalingstermijn nog niet is verstreken), hoeft de eiser slechts een derde deel van het griffierecht te betalen. Het resterende griffierecht wordt aan een maximum gekoppeld. Voor rechtspersonen bedraagt het maximaal verschuldigde griffierecht bij (tijdige) intrekking van de zaak € 500, voor natuurlijke personen € 250 en voor onvermogenden € 75. Met deze intrekkingsregeling wordt de huidige praktijk, waarin soms na de uitspraak in eerste aanleg nog schikkingsonderhandelingen tussen partijen worden gevoerd, zoveel mogelijk voortgezet. De termijn van drie maanden is overeenkomstig de huidige hoger beroepstermijn. Als partijen gedurende de beroepstermijn niet tot een regeling weten te komen of het niet eens worden over mediation, zal inderdaad hoger beroep moeten worden ingesteld. Vanaf de indiening van de procesinleiding is de eiser in hoger beroep het griffierecht verschuldigd. Maar als de eiser na de indiening van de procesinleiding de zaak bij het gerechtshof intrekt voordat de verweerder is verschenen, omdat bijvoorbeeld alsnog een regeling is getroffen of het mediationtraject wordt ingegaan, ontvangt de eiser twee derde deel van het betaalde griffierecht terug of meer indien het resterende deel het maximumbedrag overschrijdt. Dit betekent dat ook na instelling van het hoger beroep partijen nog volop ruimte en stimulans behouden om alsnog proberen een schikking te treffen, al dan niet via mediation. Eiser kan er voor kiezen om de verweerder op een veel langere termijn op te roepen (maximaal zes maanden) en is niet verplicht bij het instellen van het hoger beroep ook al de gronden voor het hoger beroep te hebben geformuleerd. Verweerder kan het verloop van de schikkingsonderhandelingen of mediation afwachten alvorens formeel in de procedure te verschijnen. Daarmee kan verweerder voorkomen dat eiser het volledige griffierecht verschuldigd blijft en voorkomen dat hijzelf griffierechten is verschuldigd.

De leden van de PVV-fractie vragen of er voor bovengenoemd wetsvoorstel in het bijzonder is samengewerkt met onafhankelijke professionals in de ICT-sector.
De Raad voor de rechtspraak heeft het eigen IT-bedrijf de opdracht gegeven om de IT-voorzieningen te bouwen. Vanuit de wetenschap zijn personen met kennis op het gebied van ICT-recht uitgenodigd voor de genoemde expertmeetings. KEI Rechtspraak heeft in de contacten met de verschillende ketenpartijen eveneens contact met de verschillende softwareleveranciers van deze ketenpartijen.

2. Wijzigingen in civielrechtelijke appelrechtspraak

De procesinleiding in hoger beroep

De leden van de VVD-fractie vragen waarom er niet voor is gekozen om de civielrechtelijke en bestuursrechtelijke procedure in eerste aanleg en de civiele procedure in hoger beroep en cassatie in één groot wetsvoorstel te behandelen.
Deze omvangrijke wetgevingsoperatie is opgedeeld in enkele afzonderlijke wetsvoorstellen teneinde de voortgang van het wetsvoorstel en de bijbehorende digitalisering te bespoedigen. Het is van belang zo snel mogelijk duidelijkheid te geven over de vraag hoe de basisprocedure eruit

zal komen te zien. Pas dan kan immers begonnen worden met de bouw van het digitale systeem. Ook de ketenpartijen die er in de praktijk mee moeten gaan werken, willen zo snel mogelijk weten waar zij zich op moeten gaan voorbereiden. Een integrale aanpak in één wetsvoorstel zou ertoe hebben geleid dat dit veel langer op zich zou hebben laten wachten.
De aan het woord zijnde leden begrijpen dat er nog enkele kleine aanpassingen nodig zijn voor de procedure in cassatie, maar dat die worden meegenomen in de invoeringswet. Zij vragen een overzicht van deze aanpassingen en zij vragen waarom die niet in het onderhavige wetsvoorstel zijn meegenomen.
De enige wijziging in de cassatieprocedure die niet in dit wetsvoorstel is meegenomen, betreft de wijziging van de cassatieprocedure voor fiscale zaken in de Algemene wet inzake rijksbelastingen. Deze wordt in de nog bij uw Kamer in te dienen invoeringswet meegenomen. De reden hiervoor is dat het onderhavige wetsvoorstel geen betrekking heeft op het bestuursprocesrecht en het wetsvoorstel over de eerste aanleg (TK 34 059) enkel betrekking heeft op het algemene bestuursrecht en het civielrecht in eerste aanleg in de Algemene wet bestuursrecht en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Alle overige wetgeving wordt in de invoeringswet gewijzigd.

De leden van de PvdA-fractie vragen hoe groot de kans wordt geacht dat op de comparitiezitting door middel van mediation de zaak alsnog wordt geschikt of opgelost en op basis waarvan deze inschatting wordt gemaakt.
De comparitie na aanbrengen, waarop de aan het woord zijnde leden doelen, wordt door enkele hoven toegepast indien een zaak zich daarvoor naar het oordeel van de rechter leent. Door deze selectie van zaken wordt de kans op een geslaagde comparitie vergroot. Er zijn geen officiële cijfers beschikbaar over de percentages waarin comparitie wordt ingesteld en waarin deze leidt tot een succesvolle schikking of mediation. Uit contacten met raadsheren bij hoven en uit de literatuur komt de inschatting naar voren dat ongeveer de helft van de comparities leidt tot doorhaling van de zaak op de rol, hetzij vanwege een schikking of een succesvolle mediation, hetzij vanwege intrekking van het hoger beroep om andere redenen. Ook aan het slot van de «Werkwijze comparitie na aanbrengen», waarin het Gerechtshof Den Bosch enkele regels en toelichting geeft voor dergelijke zittingen, is te lezen dat sinds de start van de comparitie na aanbrengen in 2007 ongeveer 50% van de zaken waarin een comparitie na aanbrengen is gehouden, met een schikking is geëindigd.

De leden van de CDA-fractie merken op dat door de Adviescommissie voor Burgerlijk Procesrecht is aangegeven dat er signalen zijn die inhouden dat de kans op een schikking bij een comparitie na aanbrengen kleiner is als de grieven in de dagvaarding zijn opgenomen. Deze leden vragen hier nader op in te gaan. Zij vragen of de comparitie altijd een versnelling en optimalisering van de procedure in hoger beroep betekent of dat zij ook als vertragingstechniek door partijen kan worden gebruikt en of het opnemen van gronden in de procesinleiding in dat kader geen uitkomst biedt. Zij merken echter ook op dat de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) heeft aangegeven dat het houden van comparities bij een aantal hoven leidt in een beduidend aantal gevallen tot beëindigen van het geschil. Zij vragen of ook dit signaal wordt herkend en of dit nader (cijfermatig) onderbouwd kan worden.
In het wetsvoorstel is de huidige praktijk wat betreft het later kunnen indienen van de gronden (nu nog grieven geheten) gehandhaafd. Dit is gedaan om de mogelijkheid van het houden van een comparitie na aanbrengen, zonder dat de grieven bekend zijn, open te houden. Tijdens expertbijeenkomsten en ook in de reacties op de consultatie was dit de brede wens. Zowel de Raad voor de rechtspraak, de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak als de Adviescommissie Burgerlijk proces-

recht van de NOvA hebben in de consultatiereactie onderstreept dat zij deze aanpak steunen. Voorstanders van de comparitie na aanbrengen onderstrepen dat het van belang is voor het slagen van een comparitie dat partijen nog niet hun standpunten op tafel hebben gelegd. Dat neemt niet weg dat er ook comparities plaatsvinden in zaken waarin wel al de gronden en soms zelfs al het verweer is ingediend. Ik ben niet bevreesd voor het misbruik van de comparitie om de zaak te rekken. De beslissing om een comparitie te houden ligt immers bij het gerechtshof. Als een partij om een comparitie heeft gevraagd, bepaalt de rechter of die comparitie wordt gehouden. Ik wijs ook op mijn antwoord op de laatste vraag van de leden van de PvdA-fractie hierboven, waarin op de cijfermatige onderbouwing wordt ingegaan.
De leden van de CDA-fractie vragen of is overwogen de oproepingstermijn te verkorten, in plaats van deze evenals in eerste aanleg, te stellen op maximaal zes maanden in plaats van de eerder voorgestelde zes weken. Zij vragen hoe deze lange termijn voor schikkingsonderhandelingen zich verhoudt tot de beoogde versnelling in het proces. Zij vragen ook of deze termijn niet als vertragingstechniek door partijen zal worden gebruikt. Zij vragen voorts in hoeverre andere partijen dan de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA), zoals de rechtspraak zelf, voorstander zijn van deze voorgestelde oproepingstermijn. Ook vragen zij hoe deze termijn tot stand is gekomen en waarom bijvoorbeeld niet is gekozen voor bijvoorbeeld drie maanden of korter.
In het concept voor het wetsvoorstel over de eerste aanleg waarover is geconsulteerd, was een termijn van drie maanden opgenomen. Naar aanleiding van de reacties op de consultatie van onder andere de NOvA en de Koninklijke Beroepsorganisatie voor Gerechtsdeurwaarders (KBvG) is deze termijn op zes maanden gebracht. Omdat de redenen voor de verlenging van de eerder voorgestelde termijn eveneens in hoger beroep gelden, is voor het onderhavige wetsvoorstel dezelfde termijn opgenomen. De eiser zelf bepaalt op welke termijn hij zijn wederpartij in hoger beroep oproept. En de verweerder kan eenvoudig eerder verschijnen als hij de procedure wil bespoedigen. De termijn van zes maanden kan dus niet door eiser in hoger beroep als vertragingstactiek gebruikt worden. Als partijen de tijd nodig hebben om te onderhandelen, zullen zij de genoemde termijn niet als vertragend ervaren. Iedere zaak waarin het bieden van een redelijke termijn leidt tot een schikking en er geen gerechtelijke procedure gevoerd hoeft te worden, wordt naar verwachting door partijen ervaren als een positief resultaat. Dit is verre te prefereren boven de situatie waarin onder het mom van snelle procesvoering, de onderhandelingen voortijdig moeten worden afgebroken, waardoor het geschil verder in een gerechtelijke procedure moet worden behandeld. Een half jaar mag voor die onderhandelingen als een redelijke termijn beschouwd worden. Deze termijn is te beschouwen als een compromis tussen voortgang in de procedure en het bieden van een redelijke termijn voor onderhandelingen. In de consultatie over het wetsvoorstel over de eerste aanleg is door anderen dan de NOvA en de KBvG geen specifiek commentaar geleverd op de termijn van drie maanden.

Mondelinge behandeling

De leden van de SP-fractie constateren dat er een mondelinge behandeling wordt gehouden indien de rechter daartoe aanleiding ziet. Zij vragen of dit betekent dat er in principe geen mondelinge behandeling plaatsvindt, behalve als de rechter daartoe aanleiding ziet of partijen hierom vragen. Zij vragen wanneer er aanleiding kan zijn voor een rechter om hiertoe over te gaan.
In het wetsvoorstel over de eerste aanleg staat de mondelinge behandeling centraal in de procedure. Deze zal dus doorgaans gehouden

worden (met uitzondering van eenvoudige kantonzaken). Als een mondelinge behandeling reeds is gehouden in de procedure in eerste aanleg, heeft dat tot gevolg dat een mondelinge behandeling in hoger beroep niet altijd toegevoegde waarde heeft. De feiten staan in hoger beroep veelal (grotendeels) vast en de partijen hebben hun standpunt bij de rechter uiteen kunnen zetten. In hoger beroep zijn de stukken door een advocaat opgesteld en is er minder noodzaak om een nadere toelichting aan de partijen zelf te vragen. Een standaard mondelinge behandeling zou in die gevallen een nodeloze vertraging in de procedure opleveren.
Er zijn echter diverse situaties waarin de rechter naar verwachting doorgaans wel een mondelinge behandeling zal houden. Ten eerste in het geval dat er in eerste aanleg geen mondelinge behandeling is gehouden. Ten tweede wanneer de feiten en omstandigheden veranderd zijn en in hoger beroep nog ter discussie staan. In dat geval zal een mondelinge behandeling nodig of wenselijk zijn. Dit zal vooral in verzoekzaken het geval kunnen zijn, bijvoorbeeld wanneer in een alimentatiezaak de persoonlijke situatie van een van de partijen inmiddels is gewijzigd (bijvoorbeeld door ontslag). Overigens zal er in zuivere verzoekzaken in hoger beroep de huidige praktijk waarin doorgaans een mondelinge behandeling gehouden wordt, ongewijzigd blijven. Ten derde geldt ten algemene dat er een mondelinge behandeling gehouden zal worden wanneer het hof behoefte heeft aan nadere informatie van partijen, bijvoorbeeld naar aanleiding van het innemen van nieuwe standpunten in hoger beroep. Ten slotte zij benadrukt dat het hof dat geen aanleiding ziet voor een mondelinge behandeling, partijen altijd zal wijzen op het recht om ter zitting te worden gehoord. Als een van partijen binnen de daarvoor gegeven redelijke termijn laat weten een mondelinge behandeling te wensen, dan moet het hof deze houden.

Mondelinge uitspraak

De leden van de PvdA-fractie vragen welke richtlijn de regering de rechtspraak meegeeft om prudent om te gaan met de mogelijkheid om mondeling uitspraak te doen. Zij vragen of partijen een uitgeschreven arrest kunnen verzoeken als zij daar behoefte aan hebben.
Artikel 30p, dat is voorgesteld in het wetsvoorstel over de eerste aanleg (Kamerstukken II 2014/15, 34 059, nr. 2), beheerst ook in hoger beroep de gang van zaken met betrekking tot de mondelinge uitspraak. In artikel 357, tweede lid, over het hoger beroep in vorderingszaken, wordt verwezen naar dit artikel. Dat betekent dat een mondelinge uitspraak gedaan kan worden als alle partijen op de mondelinge behandeling zijn verschenen en dat van de uitspraak een proces-verbaal wordt opgemaakt. De mondelinge uitspraak omvat krachtens artikel 30p, tweede lid, de uitspraak en de gronden van de uitspraak. Deze worden ook in het proces-verbaal neergelegd. Daarmee bevat het proces-verbaal de belangrijkste aspecten van een vonnis of beschikking. In de gevallen waarin in hoger beroep een mondelinge uitspraak is toegestaan, volstaat dan ook dit proces-verbaal. Die gevallen zijn immers in vorderingsprocedures beperkt tot tussenarresten en tot eindarresten in kort geding (artikel 357, tweede lid). In verzoekprocedures gelden er geen beperkingen. Deze procedures waarin een mondelinge uitspraak kan worden gedaan, sluiten aan bij de huidige praktijk van mondelinge uitspraken. Daarbij sluit ook het uitgangspunt aan om prudent gebruik te maken van de mogelijkheid om mondeling vonnis te wijzen. In de memorie van toelichting is aangegeven dat die prudentie onder meer betekent dat een mondelinge uitspraak kan worden gedaan in vorderingszaken alleen bij tussenarresten, in kort geding en in eenvoudige zaken en verder in het algemeen in verzoekzaken die zich daarvoor lenen. Verder moeten partijen gebaat zijn en belang hebben bij de mondelinge uitspraak. En voorkomen moet worden dat de toetsing van een monde-

linge uitspraak in cassatie niet goed mogelijk is doordat het proces-verbaal niet voldoet.

De leden van de SP-fractie vragen een duidelijke uiteenzetting waarin wordt aangegeven of en wat onderhavig wetsvoorstel wijzigt aan de huidige praktijk van de mogelijkheid om mondeling uitspraak te doen. Zij vragen of in principe geen mondelinge uitspraak plaatsvindt, behalve als de zaak zich ervoor leent en in het belang van partijen is. Zo nee, waarom niet? Ook vragen zij wat een reden kan zijn voor een rechter om wel tot mondelinge uitspraak over te gaan en hoe lang het duurt het voordat deze uitspraak in een proces-verbaal is vastgelegd.
De huidige praktijk van mondelinge vonnissen in hoger beroep wordt vastgelegd in de wet en niet gewijzigd. De mogelijkheden die er nu al in hoger beroep zijn voor een mondeling tussenvonnis, een mondeling vonnis in kort geding en een mondelinge beschikking in verzoekzaken, blijven gehandhaafd. De leden hebben inderdaad correct gelezen dat alleen als de zaak zich ervoor leent en het in het belang van partijen is, mondeling uitspraak wordt gedaan. Hiervan is doorgaans sprake bij een kort geding en bij verzoekprocedures bijvoorbeeld op het gebied van het familie- en echtscheidingsrecht, zoals de benoeming van een voogd. Een rechter zal niet overgaan tot het wijzen van een mondeling vonnis als hij de zaak daarvoor niet geschikt acht, bijvoorbeeld omdat deze complex is of meer aandacht behoeft.
De mondelinge uitspraak wordt vastgelegd in een proces-verbaal. Hierin staan het dictum en de gronden daarvan opgenomen. Dit proces-verbaal wordt binnen twee weken na de mondelinge uitspraak ter beschikking gesteld (aan eiser in executoriale vorm; artikel 30p, vijfde lid).

Regievoering door de rechter

De leden van de CDA-fractie vragen of het optreden van de rechter hem vatbaarder zal maken voor een toenemend beklag door de procespartijen over deze gewijzigde rol.
Hoewel het niet is uitgesloten dat het aantal wrakingsverzoeken zal toenemen als gevolg van de sterkere regierol van de rechter, is daar op dit moment geen aanwijzing voor. De regierol heeft immers enkel betrekking op het procedurele verloop van de zaak, niet op de inhoud ervan. De ervaringen in het bestuursrecht met de Nieuwe Zaaksbehandeling wijzen ook niet in die richting.

Termijnen

De leden van de PvdA-fractie vragen of het niet meer voor de hand ligt om de regeling voor de gedeeltelijke terugbetaling van griffierechten te koppelen aan de welwillendheid van de partijen om er gezamenlijk uit te komen. Deze leden denken dan aan het moment dat tijdens de comparitie-zitting de rechter verwijst naar mediation. Als mediation een schikking of een oplossing van het geschil tot gevolg heeft kan men stellen dat een volgende zitting niet meer nodig is en daardoor het terugbetalen van een deel van de griffierechten gerechtvaardigd is. Zij vragen een reactie.
Ik verwijs hier allereerst naar mijn reactie op de vragen van de SP-fractie over de voorgestelde intrekkingsregeling in het voorstel voor de Invoeringswet. De intrekkingsregeling wordt voorgesteld om de huidige schikkingspraktijk zoveel mogelijk te continueren. Als de verweerder na de ontvangst van de procesinleiding de eiser alsnog tegemoet wil komen (door de vordering te betalen), hoeft de procedure niet meer te worden voortgezet. Partijen sparen dan de kosten van het voeren van de procedure uit. Als de eiser na het intrekken van zijn zaak alsnog het volledige griffierecht verschuldigd blijft, zal hij waarschijnlijk minder snel geneigd zijn op een schikkingsaanbod van de wederpartij in te gaan. Het

niet verschuldigd zijn van een aanzienlijk deel van het griffierecht zal in een dergelijk geval daarom een gunstig effect kunnen hebben op de schikkingsbereidheid van partijen. Van de intrekkingsregeling kan gebruik worden gemaakt zolang de verweerder niet in de procedure is verschenen. Het moment waarop de verweerder in de procedure verschijnt of uiterlijk in de procedure had kunnen verschijnen, is een kenbaar en objectief bepaalbaar moment voor de eventuele terugbetaling van griffierechten of het niet meer verschuldigd zijn van twee derde daarvan. Het is in de praktijk niet werkbaar om de intrekkingsregeling aan feitelijk verrichte werkzaamheden van de rechter te koppelen, omdat dit per zaak kan verschillen. Na het verschijnen van de verweerder in de procedure of het moment waarop hij uiterlijk diende te verschijnen, wordt de zaak inhoudelijk door de rechter behandeld. Vanaf dat moment is het logisch dat partijen het volledige griffierecht verschuldigd zijn. Als partijen tijdens de comparitiezitting een schikking treffen of (alsnog) naar mediation worden verwezen, is de rechter dus al inhoudelijk betrokken bij de zaak en heeft hij deze ook al grondig bestudeerd. Niet uitgesloten is dat de rechter tijdens de zitting er ook aan heeft bijgedragen dat partijen toch nog zelf – zonder een uitspraak van de rechter – hun geschil hebben weten op te lossen. De inhoudelijke betrokkenheid van de rechter is dan misschien zelfs het spreekwoordelijk duwtje in de rug van partijen geweest.

De leden van de CDA-fractie vragen of de regering nog mogelijkheden ziet om bepaalde termijnen verder te verkorten, gelet op de beoogde versnelling van de procedures. In het bijzonder vragen zij of de termijn waarbinnen proceshandelingen moeten worden verricht voordat tot verval instantie kan worden overgaan (53 weken), niet beperkt kan worden teneinde procespartijen (meer dan thans het geval is) aan te sporen de zaak sneller af te ronden.
Het verkorten van deze termijnen zal naar verwachting niet tot een substantiële verkorting van de procedure leiden. Het verder verkorten van termijnen moet niet tot een onzorgvuldige procedure leiden, waarin belangen van partijen of van de rechtspraak onder tijdsdruk in het gedrang komen. Ik zou de praktijk graag de gelegenheid geven ervaring op te doen met de voorgestelde termijnen. De termijn voor het verval van instantie is slechts bedoeld voor uitzonderingsgevallen die zich onder de nieuwe wetgeving vrijwel niet meer zullen voordoen. Hier moet vooral worden gedacht aan de situatie waarin een partij niet meer reageert en er geen contact meer met hem gelegd kan worden. Dankzij de regierol van de rechter en de nadruk op de voortgang van de procedure, zal het veel minder snel voorkomen dat een procedure steeds wordt uitgesteld en een partij uit beeld kan verdwijnen.

3. Digitalisering van appel- en cassatierechtspraak

De leden van de PVV-fractie vragen welke maatregelen zijn genomen met betrekking tot de aanpassing van de ICT-systemen binnen de rechterlijke macht om mogelijke schendingen en of problemen met de privacy en om fraude te voorkomen.
De Raad voor de rechtspraak heeft een Privacy Impact Assessment uitgevoerd en dit nader uitgewerkt in het Privacykader bij het digitale systeem Civiel/Bestuur. Hierin worden onder meer de volgende beginselen uit de Wet bescherming persoonsgegevens voor het systeem beschreven:

- Doel en doelbinding
- Rechtmatige grondslag
- Categorieën van gegevens
- Verantwoordelijke
- Beheer

- Toegang
- Partijen
- Geheimhoudingsverplichtingen
- Profilering en wetenschappelijk onderzoek
- Kwaliteit van gegevens
- Transparantie
- Beveiliging
- Bewaring en vernietiging

Dit privacykader zal gedurende de verdere ontwikkeling van de systemen worden bewaakt en daar waar nodig bijgesteld. Voorts is bij de Raad voor de rechtspraak een functionaris gegevensbescherming zoals bedoeld in art. 62 Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) aangesteld voor de verwerking van persoonsgegevens binnen de Rechtspraak. Deze functionaris beheert ook het meldingenregister zoals bedoeld in art. 27 Wbp. Daarnaast heeft de Raad een multidisciplinaire werkgroep Privacy ingesteld, die vanuit diverse disciplines (juridisch, beveiliging, it en beleid) de privacybescherming waarborgt.

Het digitale dossier wordt niet opengesteld voor een ieder. De rechterlijke instanties ontwikkelen een autorisatiemodule waardoor aan de hand van rollen en autorisaties de uitsluitende toegang tot de dossiers waarbij men betrokken is, kan worden ingeregeld. Voor de toegang tot het systeem maakt de Rechtspraak gebruik van de middelen die voldoen aan de overheidsbrede standaarden. Gedurende de ontwikkeling van het systeem worden onder andere penetratietesten uitgevoerd om de kans op frauduleus indringen op het systeem tot een minimum te beperken.

De leden van de PVV-fractie vragen of bij dit wetsvoorstel ook rekening is gehouden met partijen die in eerste aanleg niet digitaal (dus niet via een zogenoemde «procesinleiding») hebben geprocedeerd en zo ja, op welke wijze. Zij vragen waarom er in het wetsvoorstel geen aparte regeling is opgenomen voor deze groep om het oproepingsbericht op een andere wijze kenbaar te maken? Zij vragen of ook rekening is gehouden met partijen die niet alleen nu, maar ook in de toekomst uitsluitend via papieren stukken willen blijven procederen en zo nee, waarom niet.

In hoger beroep en in cassatie, voor zover het civiele zaken betreft, geldt in de meeste zaken een verplichte procesvertegenwoordiging, dat wil zeggen betrokkenheid van een advocaat. Dat betekent dat een partij die in eerste aanleg geen professionele vertegenwoordiging had en voor de papieren route koos, in hoger beroep en in cassatie zich moet laten vertegenwoordigen door een advocaat. Voor dergelijke zaken is digitale procesvoering verplicht, omdat de advocaat de procesvoering doet. Een verweerder die in een verzoekprocedure in hoger beroep in persoon verschijnt, heeft voor zijn verweer doorgaans geen advocaat nodig en kan dan ook in hoger beroep op papier procederen als hij een privépersoon is. Er is in het wetsvoorstel geen aparte regeling opgenomen voor deze groep die in eerste aanleg op papier heeft geprocedeerd, om het oproepingsbericht kenbaar te maken. Het oproepingsbericht dient juist altijd, ook in hoger beroep en in cassatie, in papieren vorm bezorgd of betekend te worden. De regeling voor het procederen op papier is niet bedoeld als tijdelijke regeling, zodat partijen die nu op papier mogen procederen, dat in de toekomst ook zullen mogen.

4. Adviezen

De leden van de VVD-fractie merken op dat de NOvA voorstander is van KEI, maar wel voor een pas op de plaats pleit. De NOvA wijst op de planning, het budget en de betrokkenheid van de gebruikers bij het project. Tevens verwijst de NOvA naar de uitkomsten van de commissie-Elias naar ICT-projecten bij de overheid. De aan het woord zijnde leden zijn van mening dat het draagvlak van de advocatuur van groot belang is

voor het welslagen van de digitaliseringsslag. Zij vragen om uitgebreid in te gaan op deze oproepen en waarschuwingen van de NOvA.
Ik ben het eens met de leden van de VVD-fractie dat voldoende draagvlak voor de vernieuwingen essentieel is. Dat geldt zowel voor de gebruikers van het nieuwe digitale systeem vanuit de gerechten, als voor de ketenpartijen, zoals de NOvA en de deurwaarders. Vanaf het begin van het programma KEI hebben zowel KEI Rechtspraak als mijn departement de verschillende ketenpartijen dan ook betrokken bij het ontwikkelen van de wetgeving en het ontwikkelen van het nieuwe digitale systeem. Zo heeft KEI Rechtspraak vijf klankbord- en werkgroepen ingericht voor de verschillende ketenpartijen, om over «Mijn Zaak» en de automatische systeemkoppeling te spreken. De NOvA heeft als eerste ketenpartij de gelegenheid gekregen om op de eerste concept-procesreglementen van de gerechten te reageren. Verder wordt regelmatig informatie (zowel in bijeenkomsten, als via een besloten digitale omgeving) gedeeld met de ketenpartijen en worden advocaten betrokken bij gebruikerstesten, waarvan er nu al twee hebben plaatsgevonden. Daarnaast heeft KEI Rechtspraak vorig jaar twaalf informatiebijeenkomsten gehouden bij alle gerechten, speciaal gericht op advocaten. Ook het KEI-congres dat mijn departement en KEI Rechtspraak samen hebben georganiseerd was gericht op het bieden van informatie en het in gesprek treden over KEI, met onder meer advocaten en deurwaarders. Tevens is KEI Rechtspraak recent in gesprek getreden met de softwareleveranciers van de advocatuur. Zodra de specificaties voor de automatische systeemkoppeling beschikbaar zijn (naar verwachting in juli/augustus), zal KEI Rechtspraak deze delen met deze leveranciers en alle betrokken ketenpartijen.
Ondanks dat het rapport van de commissie-Elias is opgesteld na de start van het programma KEI, zijn de aanbevelingen betrokken bij de projectorganisatie. Zo wordt bijvoorbeeld de digitalisering gefaseerd ingevoerd, worden gateway reviews uitgevoerd om te toetsen of de gerechten klaar zijn voordat de uitrol van een volgende fase plaatsvindt en is er intensief contact met ketenpartijen over de toegankelijkheid en bruikbaarheid van het digitale systeem. De inwerkingtreding van de wetgeving is afhankelijk van de parlementaire behandeling en van de vraag of het digitale systeem goed en betrouwbaar werkt en zowel de rechterlijke instanties als de ketenpartij hiermee kunnen werken. De implementatietermijn van zes maanden tussen plaatsing van deze wetgeving in het staatsblad en de invoering ervan, is op dit laatste gericht. Het budget van de Rechtspraak voor KEI Rechtspraak is uitvoerig aan de orde gekomen tijdens het algemeen overleg rechtspraak van 29 april 2015 en de plenaire behandeling van het wetsvoorstel vereenvoudiging en digitalisering rechtspraak van 19 mei 2015. Ik verwijs hier dan ook naar de daar door mij gegeven antwoorden.

De leden van de PvdA-fractie hebben zorgen over de uitwerking van dit wetsvoorstel in de praktijk. Zij vragen om in te gaan op het moment van inwerkingtreding van deze wet, wat dat in het kader van dit wetsvoorstel betekent voor de gerechtshoven en in hoeverre zij ook daadwerkelijk digitaal zullen gaan werken en niet overgaan tot het uitprinten van de digitaal aangeleverde documenten, zoals de aan het woord zijnde leden hebben vernomen.
Zoals ik ook eerder heb aangegeven zal de wetgeving pas in werking kunnen treden als het digitale systeem goed en betrouwbaar werkt. De zes maanden implementatietermijn, die ingaat nadat de eerste drie wetsvoorstellen zijn gepubliceerd in het Staatsblad (zie de motie Van Oskam, Kamerstukken II 2014/15, 34 059, nr. 12), dient ertoe om zowel de medewerkers van de gerechten als de ketenpartijen de kans te geven om zich goed voor te bereiden op de inwerkingtreding. De Raad voor de rechtspraak heeft mij verzekerd dat bij de inwerkingtreding, zowel voor de

rechtbanken als voor de hoven, de benodigde IT-voorzieningen beschikbaar zullen zijn. Vanaf dat moment kunnen de hoven digitaal werken en zullen alle zaken digitaal aanhangig kunnen worden gemaakt. Er is dan geen noodzaak meer voor het uitprinten van documenten. Mocht een individuele rechter of andere medewerker van de rechtspraak ervoor kiezen om alsnog te printen, dan is dat aan hen.

De leden van de SP-fractie vragen te reageren op de kritiek van de NOvA dat er in de praktijk geen behoefte zou bestaan aan herijking van de termijnen in hoger beroep en in civiele zaken.
De voorgestelde herijking is zeer beperkt. De termijn voor het instellen van hoger beroep – drie maanden – is ongewijzigd gebleven. De termijn waarbinnen de eiser in hoger beroep het oproepingsbericht dient te betekenen bij zijn wederpartij nadat hij de zaak bij het hof aanhangig heeft gemaakt, is dezelfde als in eerste aanleg. Er is geen reden om hiervan af te wijken in hoger beroep. Dit heeft ook te maken met de mogelijkheid van informele bezorging en eventuele betekening die daarop dient te volgen als de verweerder niet verschijnt na de bezorging. De verweerder dient bovendien zo snel mogelijk zekerheid te hebben over de vraag of de uitspraak in eerste aanleg wordt aangevochten. De termijn waarop de verweerder moet verschijnen – minimaal vier weken en maximaal zes maanden na indiening van de procesinleiding in hoger beroep – is eveneens gelijk aan die in eerste aanleg. De voortgang van de procedure en het zo snel mogelijk verkrijgen van rechtszekerheid is ermee gediend dat de procedure op niet te lange termijn kan worden voortgezet.

De leden van de CDA-fractie merken op dat de regering heeft aangegeven onderhavig wetsvoorstel niet te benutten om onderwerpen als het bewijsrecht, de devolutieve werking en het appelprocesrecht en het grievenstelsel aan te passen, echter dat zij wel het standpunt van de NOvA deelt dat het bewijsrecht moet worden bezien. Deze leden vragen of de regering dit laatste kan toelichten.
In de rechtspraktijk wordt al enige tijd gediscussieerd over de wenselijkheid van een modernisering van het bewijsrecht in civiele procedures. Ook in het kader van de behandeling van het wetsvoorstel over de herziening van het recht op inzage (Kamerstukken II 33 079) werden algemene vragen gesteld over de verhouding van dat wetsvoorstel tot het bewijsrecht en over de noodzaak tot herziening van dit laatste. Daarnaast kwam de vraag op of er behoefte is aan een regeling op het gebied van het bewijsbeslag, in het licht van rechtspraak hierover van de Hoge Raad (13 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:BZ9958, NJ 2014/455). Ten slotte zijn er enkele specifieke rechtsgebieden waarop naar verwachting nadere wetgeving op het gebied van het bewijsrecht moet plaatsvinden, namelijk op het terrein van privaatrechtelijke handhaving van het mededingingsrecht, de bescherming van bedrijfsgeheimen en de bescherming van geheime stukken van inlichtingendiensten.[1] Overwogen is om de modernisering mee te nemen in het onderhavige programma KEI. Besloten is om dit niet te doen, omdat er over de vormgeving van de modernisering van het bewijsrecht op het moment dat het programma KEI van start ging, nog volop discussie bestond. Dit zou het programma KEI teveel kunnen vertragen. Het leek raadzaam nader onderzoek te doen naar de behoeften van de rechtspraktijk en naar de mogelijkheden om de rechtspraktijk hierin te faciliteren. Een eerste stap in dit kader was de

[1] Aan de orde in respectievelijk het Europese richtlijnvoorstel privaatrechtelijke handhaving van het mededingingsrecht (COM 2013, 404), het Europese richtlijnvoorstel inzake de bescherming van geheime know-how en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan (COM 2013, 813) en het rapport van de Commissie-Dessens (*Naar een nieuwe balans tussen bevoegdheden en waarborgen*, evaluatie van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten).

beslissing om een (verkennend) onderzoek te laten uitvoeren naar de noodzaak en wenselijkheid van een herziening van het bewijsrecht. Om die reden heb ik in september 2014 aan een deskundigengroep gevraagd om mij te adviseren over de wenselijkheid het bewijsrecht aan te passen. Deze deskundigen groep bestaat uit mr. A. Hammerstein (voorzitter), prof mr. W.D.H. Asser en mw. mr. R. de Bock. Deze deskundigen hebben het voornemen om mij in de loop van 2015 te voorzien van een aantal deeladviezen over het bewijsrecht. Voordat de adviezen worden vastgesteld, zullen voorontwerpen daarvan in een bredere kring worden besproken. Ik hoop en verwacht dat de inschakeling van de genoemde experts zal leiden tot overeenstemming.

Voornoemde leden vragen of de regering nog enige helderheid kan verschaffen over de hoogte van het omzetverlies dat de gerechtsdeurwaardersbranche verwacht te lijden als gevolg van onderhavig wetsvoorstel en het wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene wet bestuursrecht in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht.

Het aantal vorderingsprocedures bedroeg in 2014 ruim 500.000. 10% daarvan maal het huidige dagvaardingstarief van 76 euro, komt neer op een bedrag van ongeveer 3,8 miljoen euro. Dat bedrag wordt dus in de toekomst door burgers en bedrijven bespaard en het vermindert daarmee hun administratieve lasten. Ik begrijp het gevoelen van de KBvG dat omzetdaling onwenselijk is. Het betreft echter lasten voor burgers en bedrijven, die zij in de toekomst niet meer hoeven te dragen.

De leden van de CDA-fractie vragen waarom een oproepingsbericht niet ook via «Mijn Zaak» kan verschijnen aan de betrokkene, zeker wanneer middels een e-mailnotificatie in deze omgeving betrokkene (direct) op de hoogte zou kunnen worden gesteld van de ontvangst van een oproepingsbericht. Deze leden vernemen overigens graag of deze laatste technische voorziening al is – of nog zal worden – ingebouwd in «Mijn Zaak».

Evenals in eerste aanleg moet het oproepingsbericht ook in hoger beroep op papier worden betekend of bezorgd bij de wederpartij. Er is hier niet gekozen voor het «bezorgen» van de procesinleiding via Mijn Zaak, omdat dit partijen zou verplichten tot het blijven volgen van Mijn Zaak om te zien of een wederpartij hoger beroep heeft aangetekend. Ook als een partij via zijn digitale adres (e-mail of een sms) notificaties van de ontvangst van een stuk in Mijn Zaak kreeg, maar na afronding van de zaak in eerste aanleg zijn elektronische adres heeft gewijzigd, bestaat het risico dat de desbetreffende partij niet of te laat op de hoogte raakt van het instellen van hoger beroep. Het belang van het oproepen van een partij in hoger beroep is dermate groot, dat fysieke aflevering van het oproepingsbericht in hoger beroep de voorkeur verdient. Anders zou er in veel gevallen vertraging ontstaan omdat na bezorging via Mijn Zaak nog betekening door een deurwaarder zou moeten plaatsvinden. Zou dit laatste niet gebeuren, dan zou het risico bestaan dat de verweerder in hoger beroep niet tijdig op de hoogte was van het hoger beroep en de termijn voor verschijning voor verweerder is verstreken. Van KEI Rechtspraak heb ik dan ook begrepen dat besloten is om deze voorziening niet te bouwen in «Mijn Zaak». Wel zal het waarschijnlijk mogelijk zijn om in «Mijn Zaak» te zien dat hoger beroep is ingesteld, mits een partij in eerste aanleg al digitaal procedeerde.

De leden van de CDA-fractie vragen of de reactie in de memorie van toelichting op de opmerking van de NVvR over de inzending van het gehele procesdossier, anders is indien (bepaald is dat) niet digitaal geprocedeerd wordt in het hoger beroep of cassatie.

In hoger beroep en cassatie zijn de gevallen waarin zonder een advocaat op papier een procedure aanhangig gemaakt kan worden, zeer beperkt. De meeste procedures worden dus digitaal gevoerd. Maar voor die enkele gevallen waarin op papier geprocedeerd wordt, is de situatie voor het indienen van het procesdossier uit de eerste aanleg niet anders dan

wanneer er digitaal geprocedeerd wordt. De rechter in eerste aanleg zal immers altijd van het papieren dossier een digitale versie maken. De interne procesvoering van de rechtbanken en gerechtshoven zal namelijk digitaal gebeuren. Dat digitale dossier kan door de rechtbank naar het gerechtshof doorgestuurd worden en van het gerechtshof naar de Hoge Raad.

De aan het woord zijnde leden vragen inhoudelijk te reageren op het opgeworpen punt in de consultatie ten aanzien van het voorkomen dat een verweerder in hoger beroep verstek kan laten gaan om vervolgens na de inhoudelijke behandeling van de zaak alsnog in verzet te komen, zodat een tweede behandeling nodig is. Zij vragen of dit problematisch is, ook al is niet gebleken dat dit zich op grote schaal voordoet en of kan worden aangegeven hoe dit in de huidige praktijk alsmede in de toekomst kan worden voorkomen. Zij vragen ook bij de ketenpartners te inventariseren of deze signalen herkend worden.

Zoals de aan het woord zijnde leden zelf al aangeven, heb ik vanuit de praktijk bevestigd gekregen dat dit inderdaad slechts zelden voorkomt. Ik ben dan ook van mening dat de mogelijkheid van het alsnog bieden van een gelegenheid voor hoor en wederhoor belangrijker is dan het voorkomen van eventuele misbruik dat ervan gemaakt zou kunnen worden. Voor die gevallen waarin de procesinleiding de verweerder niet heeft bereikt, ondanks een behoorlijke oproeping, dient er uit het oogpunt van rechtsbescherming en het recht op een eerlijk proces alsnog hoor en wederhoor te kunnen plaatsvinden. In de consultatie is geopperd dat bij verstek het hoger beroep enkel zou dienen te worden beoordeeld op basis van het oordeel of het hoger beroep «niet onrechtmatig en niet ongegrond» is. De verweerder weet dan niet wat de rechter er inhoudelijk van vindt om daarvan te kunnen profiteren bij het overwegen van verzet. In het huidige hoger beroep voert de rechter ook in verstekzaken een zelfstandige inhoudelijke beoordeling van de grieven uit. Ik vind deze suggestie een te grote ingreep in de huidige gang van zaken in hoger beroep, voor het kleine aantal zaken waarin dit nu zou spelen.

5. Financiële gevolgen en administratieve lasten wetsvoorstel

De leden van de VVD-fractie zijn een groot voorstander van een digitaliseringsslag bij de rechtspraak. De Raad voor de rechtspraak rapporteert halfjaarlijks over de investeringen in de ICT van de gerechten. In de meest recente rapportage staat een bedrag van 29 miljoen euro vermeld. Eind 2014 volgde een validatie hiervan. De leden vragen of uit deze validatie is gebleken dat de kosten zijn gestegen tot 79 miljoen euro.

De leden van de VVD-fractie hebben dit goed gezien. Het betreft hier een scopeverruiming van KEI; eerder geplande digitaliseringsprojecten van de strafrechtelijke procedure, de e-kantonprocedure en het toezicht door de rechter (bijvoorbeeld op bewindvoerders) zijn toegevoegd, à € 23 miljoen. Ook is beter inzicht verkregen in de benodigde IT-voorzieningen op basis van het door de Raad opgestelde Masterplan KEI.

Deze leden vragen voorts of de geschatte kosten al eerder zijn gestegen, namelijk van 7 miljoen euro in juli 2012 tot 29 miljoen euro in maart 2013. Hoe is dit mogelijk? Zij vragen waarom dit niet is vermeld in de memorie van toelichting, terwijl deze op 22 januari 2015 naar de Kamer is gestuurd.

In juli 2012 was het programma KEI nog niet gestart en was er nog geen volledig beeld van de omvang en scope van het programma. De raming op dat moment van € 7 miljoen was slechts een schatting van de initiële kosten, gemaakt door de Raad voor de rechtspraak. Pas in juni 2013 is een eerste verkennende business case gemaakt in opdracht van de Raad. Daarna heeft de Raad een Masterplan KEI opgesteld, waarin ook de scope van het programma KEI Rechtspraak is herzien. Eind 2014 is een herijking van de business case opgesteld. Deze business case, inclusief toelichting, is in begin 2015 aan het ministerie gezonden en vervolgens, tezamen met

het Jaarplan 2015 van de Rechtspraak, met een begeleidende brief doorgestuurd naar uw Kamer. In de begeleidende brief heeft de Raad de gestegen kosten verklaard, waarbij primair is verwezen naar de gewijzigde scope van het programma.
De leden van de VVD-fractie verzoeken ook in te gaan op de vraag of de kosten 140 miljoen euro duurder zullen uitvallen dan verwacht. Zij vragen het antwoord te relateren aan de aanbevelingen van de commissie-Elias.
De eerste business case (van juni 2013) had het karakter van een eerste inventarisatie. De meest recente herijking (van december 2014) geeft een beter en uitgebreider inzicht in de kosten die samenhangen met dit programma. De scope is in deze tweede business case aanzienlijk verbreed: ook de hiervoor al genoemde digitalisering van de strafrechtelijke procedure, de e-kantonprocedure en het toezicht zijn onder de scope van de business case gebracht. De Raad voor de rechtspraak heeft ervoor gekozen om de ontwikkeling in eigen beheer uit te voeren, waardoor de Raad volgens eigen zeggen een beter inzicht heeft in de benodigde ICT-investeringen.
KEI is ook meer dan ICT: de nieuwe digitale werkwijze dient ook goed te worden begeleid ten behoeve van rechters, juridische ondersteuners en administratieve medewerkers. Om die reden wordt er drie jaar lang met lokale implementatieteams gewerkt en is het centrale projectteam van KEI Rechtspraak versterkt. Tevens zijn de kosten voor werk-naar-werk-begeleiding in kaart gebracht. Hiervoor is 19 miljoen euro gereserveerd. Voor een uitgebreidere toelichting van de hogere kosten verwijs ik naar de toelichting van de Raad op de business case zoals eind maart 2015 aan Uw Kamer is verzonden. Aangezien het overgrote deel van de hogere kosten niet op de ICT ziet, zie ik in zoverre geen directe relatie tussen de herijking van de business case en de aanbevelingen van de commissie Elias. Dat laat onverlet dat die aanbevelingen zijn betrokken bij de overige projectorganisatie. Zo wordt bijvoorbeeld de digitalisering gefaseerd ingevoerd, worden gateway reviews uitgevoerd om te toetsen of de gerechten klaar zijn voordat de uitrol van een volgende fase plaatsvindt en is er intensief contact met ketenpartijen over de toegankelijkheid en bruikbaarheid van het digitale systeem.

De leden van de SP-fractie wijzen erop dat inmiddels bekend is geworden dat er meer geld nodig is om KEI te realiseren. Ook worden efficiencyvoordelen pas vanaf 2018 verwacht. Zij vragen hierop een reactie van de regering met daarbij de verwachte gevolgen voor de begroting van de Rvdr, de rijksbegroting en de gevolgen voor de (kwaliteit van de) rechtspraak en de uitvoering van het programma KEI. Ook vragen deze leden of over de prijzen voor de periode 2017–2019 een nieuwe afspraak wordt gemaakt met de Rvdr in het begin van 2016. Zij vragen of hierbij de kostenstijging van KEI wordt meegenomen en dus wordt bekeken in hoeverre de rechtspraak hierin gecompenseerd kan worden, zodat de digitalisering goed kan worden doorgezet.
De kosten voor de modernisering van de Rechtspraak – waaronder KEI – zijn al voor een bedrag van € 30 tot 35 miljoen in de begrotingen over 2015 en 2016 van de Raad voor de rechtspraak en de gerechten opgenomen. In het prijsakkoord met de Raad voor de rechtspraak voor de jaren 2014–2016 is een bedrag van € 26,5 miljoen per jaar opgenomen voor de balans tussen werkdruk en kwaliteit, voor frictiekosten en voor investeringen in KEI.
Op basis van de meest recente herijking van de business case zal volgens de Raad met name in de jaren 2015 en 2016 extra moeten worden geïnvesteerd. De investeringskosten zijn daarmee niet gelijkmatig over de jaren verdeeld. Om dergelijke schommelingen op te vangen beschikt de Raad voor de rechtspraak over reserves. Deze reserves bedragen op dit moment ruim € 80 miljoen en zijn bedoeld om tegenvallers op te vangen.

Mochten er desondanks – en al dan niet tijdelijk – problemen ontstaan, dan overleg ik daarover met de Raad.
Voor de periode ná 2016 geldt een nieuwe prijsperiode. Het programma KEI zal dan ongetwijfeld een belangrijk onderwerp van gesprek zijn tussen de Raad en mij. Op de uitkomsten van deze prijsonderhandelingen kan ik uiteraard niet vooruitlopen.
De leden van de SP-fractie vragen of het klopt dat er op dit moment geen geld meer is voor digitale zittingszalen en zo ja, hoe dat komt Zij vragen of het klopt dat het geld dat daarvoor gereserveerd was gebruikt moet worden om tekorten op de begroting van de rechtspraak aan te vullen.
Uit de herijkte business case blijkt dat er wel degelijk geld gereserveerd is voor de inrichting van digitale zittingszalen. De Raad voor de rechtspraak heeft op dit moment een positief eigen vermogen en kan investeringen plegen ten behoeve van de digitale zittingszalen.
De aan het woord zijnde leden vragen naar de stand van zaken over de voortgang van de digitalisering.
Het programma KEI van de Rechtspraak werkt met verschillende releases. Op dit moment worden de voorzieningen gebouwd die benodigd zijn voor release 1.0. Medio dit jaar zullen naar verwachting de IT-voorzieningen voor het hoger beroep in civiele vorderingen gebouwd zijn. Daarna start KEI Rechtspraak met het ontwerpen en bouwen van de IT-voorzieningen voor de daaropvolgende releases, inclusief het hoger beroep in verzoekprocedures in release 3.0. Specifiek wordt het portaal gebouwd voor «Mijn Zaak». De pilot in asiel- en bewaringszaken is eind maart gestart en daarin zijn reeds twaalf zaken digitaal ingediend. Via deze beperkte uitrol kan nuttige ervaring worden opgedaan met de functionaliteiten van «Mijn Zaak» en «Mijn Werkomgeving» (waarmee rechters en andere rechtspraakmedewerkers werken). Tevens werkt KEI Rechtspraak aan de verdere ontwikkeling van een automatische systeemkoppeling ten behoeve van partijen die op jaarbasis grote aantallen procedures voeren. Met de IND wordt al sinds eind 2014 succesvol gecommuniceerd over CIV-meldingen (de melding dat een asielzoeker beroep heeft ingesteld tegen een besluit van de IND). Honderden meldingen per maand worden zo uitgewisseld. Met de deurwaarders, advocaten en andere ketenpartijen is KEI Rechtspraak in gesprek om deze systeemkoppeling verder te ontwikkelen. Naar verwachting kan KEI Rechtspraak rond juli 2015 de hiervoor benodigde specificaties ter beschikking stellen. Ten slotte zijn de Hoge Raad en de Afdeling Bestuursrechtspraak intensief betrokken bij het digitaliseringsproject van KEI Rechtspraak en zij zijn ook al ver gevorderd met de ontwikkeling van hun eigen digitale systeem. De Hoge Raad en de Afdeling zijn hard bezig om in goed overleg met KEI Rechtspraak hun systemen onderling te doen aansluiten.

De leden van de CDA-fractie merken op dat door de regering is aangegeven dat er ten aanzien van het digitale systeem voor gegevensverwerking veel aandacht is voor de beveiliging. Deze leden vragen door wie het loggen van het downloaden van stukken door medewerkers van de gerechten plaatsvindt en wat de frequentie daarvan is. Ook vragen zij welke onafhankelijke derde partij audits en beveiligingstesten zal uitvoeren ten aanzien van het digitale systeem en of deze externe partij ook over voldoende ervaring en expertise beschikt met betrekking tot het testen van digitale overheidssystemen.
Het loggen wordt uitgevoerd door het eigen ICT-bedrijf Spir-IT van de Raad voor de rechtspraak. Het loggen vindt voortdurend plaats en betreft derhalve elke download. Overigens betreft het loggen niet alleen downloads van de medewerkers van de gerechten, maar ook elke upload en download van ieder ander die digitaal toegang verkrijgt tot het digitale dossier. De beveiliging in relatie tot elke release wordt door een onafhankelijke derde partij beoordeeld. Er is niet slechts één «dedicated» partij aan de Rechtspraak verbonden voor de uitvoering van beveiligingstesten.

De derde partijen die hiervoor worden ingeschakeld, zijn gerenommeerde marktpartijen die specifieke ervaring hebben op het gebied van security-testen voor complexe omgevingen als deze. Zij worden door middel van een marktconform offerte-proces ingeschakeld per release. Tijdens de uitvoering van de analyse en de test is altijd een security-medewerker van Spir-IT aanwezig om het proces te begeleiden en de voortgang en kwaliteit te bewaken.
De aanbevelingen en bevindingen worden beoordeeld en geregistreerd in een module voor risicomanagement. Vervolgens worden acties tot opvolging uitgezet. De security-medewerker van Spir-IT bewaakt de voortgang en rapporteert hierover maandelijks aan de directie van Spir-IT. Na oplossing van eventuele bevindingen vinden daar waar nodig hertesten plaats door de onafhankelijke derde partij. Daarnaast is op het niveau van het bureau van de Raad voor de rechtspraak een onafhankelijke functionaris benoemd voor IT-security, die toeziet op de opvolging van de aanbevelingen die zulke onderzoeken opleveren.
Ten slotte worden, wederom door onafhankelijke en deskundige derde partijen, zeer regelmatig penetratietesten uitgevoerd op nieuw opgeleverde functionaliteiten.
De leden van de CDA-fractie vragen naar de achtergrond van de omstandigheid dat het oorspronkelijk lastig was om alle ketenpartijen goed te betrekken en meer specifiek bij welke ketenpartijen hiertoe problemen bestonden.
Aanvankelijk kostte het veel tijd voordat voldoende advocaten beschikbaar waren voor de klankbord- en werkgroepen die KEI Rechtspraak heeft gevormd. Inmiddels ervaart KEI Rechtspraak hier geen problemen meer mee en heeft de NOvA voldoende deelnemende advocaten aangedragen.
De aan het woord zijnde leden constateren dat zzp'ers alsnog op papier mogen procederen maar dat deze uitzondering niet geldt voor «kleine» rechtspersonen. Zij vragen deze duiding van de grootte van een rechtspersoon nader te specificeren naar onder meer de balanstotaal, netto-omzet en het (maximaal) aantal werkzame personen binnen deze rechtspersoon.
De uitzondering voor het op papier mogen procederen voor zzp'ers is ingegeven door de omstandigheid dat het vaak onduidelijk is of een zzp'er als natuurlijke persoon procedeert of uit hoofde van zijn bedrijf. De rechter zou zich dan eerst moeten verdiepen in de vraag in welke hoedanigheid de zzp'er procedeert, alvorens te kunnen vaststellen of in het desbetreffende geval de stukken op papier mochten worden ingediend. Dat is weinig zinvol en bevordert niet de versnelling van de procedure. Wanneer een rechtspersoon procedeert, bestaat deze onduidelijkheid voor de rechter niet. Rechtspersonen worden daarom ongeacht hun omvang onder de verplichting van digitale procesvoering gebracht, omdat zij alle immers ook al verplicht zijn om hun aangiften aan de Belastingdienst langs digitale weg in te dienen. Hun balanstotaal en omzet zijn dus niet doorslaggevend voor het onderhavige wetsvoorstel; grote en kleine rechtspersonen worden voor het digitaal procederen gelijk behandeld. Er is uitsluitend in de toelichting gerefereerd aan kleine rechtspersonen teneinde deze te vergelijken met zzp'ers nu deze laatsten geen rechtspersoonlijkheid hebben.
De leden van de CDA-fractie merken op dat de regering heeft aangegeven dat als de financiële staat van het programma KEI-Rechtspraak daartoe aanleiding zou geven, daartoe vanzelfsprekend informatie over wordt verstrekt. Deze leden vragen of de regering de Kamer uitsluitend informeert over de financiële staat middels deze voortgangsrapportages of ook op andere momenten indien daar aanleiding toe bestaat. Concreet vragen zij de regering in dat kader te betrekken de herijking van de business case van het KEI-project in december 2014 door The Boston Consulting Group. Dit rapport werd op 24 maart 2015 aan de Kamer

gezonden. Is de regering van mening dat dit een wijziging van de financiële staat is van het KEI-project waarover de Kamer eerder geïnformeerd zou moeten zijn dan thans het geval is geweest?

De business cases die in opdracht van de Raad voor de rechtspraak zijn opgesteld, zijn erop gericht om de omvang en de kosten van het programma KEI Rechtspraak te valideren. De business cases zijn daarmee intern van aard. De Raad heeft de meest recent opgestelde business case met mijn departement gedeeld in begin 2015. Omdat beide business cases intern van aard zijn en op zichzelf niet goed leesbaar zijn, heeft mijn ambtsvoorganger de Raad verzocht om een toelichtende brief op te stellen voor Uw Kamer. Die brief is in maart 2015 ontvangen. Deze brief en de business cases zijn vervolgens samen met het Jaarplan 2015 van de Rechtspraak naar u toegezonden. Ik ben daarom van mening dat ik uw Kamer niet eerder had kunnen informeren. Overigens heb ik uw Kamer tijdens het algemeen overleg Rechtspraak in mei 2015 toegezegd dat ik wezenlijke afwijkingen van de tweede business case ongevraagd en actief zal melden aan uw Kamer (onder andere in de halfjaarlijkse voortgangsrapportages die ik reeds eerder heb toegezegd). Eveneens kan tijdens de begrotingsbehandeling de financiële staat van het programma KEI Rechtspraak aan de orde komen.

Voornoemde leden merken voorts op dat de regering heeft aangegeven jaarlijks 26,5 miljoen euro extra toe te kennen aan de rechtspraak in het kader van frictiekosten en investeringen in automatisering maar gegeven het karakter van een afgesproken integrale kostprijs is geen specifieke onderverdeling gemaakt van dit bedrag. Zij vragen of dit betekent dat dit bedrag vrij te besteden is door de rechtspraak, ook aan andere onderdelen dan automatisering. Zo ja, dan willen zij weten hoe het bedrag dan (vermoedelijk) zal worden ingevuld door de rechtspraak. Voorts vragen de leden van de CDA-fractie vragen of de Minister van Veiligheid en Justitie niet zelf verantwoording aan de Kamer zou moeten afleggen voor de overschrijding van het budget van de Rechtspraak, specifiek ten aanzien van het KEI-project. Zij vragen om de bevestiging dat er geen starttoets is uitgevoerd, niet in opdracht van de Minister van Veiligheid en Justitie dan wel op initiatief van de rechtspraak zelf, terwijl het KEI-project een ICT-project betreft van meer dan 5 miljoen euro. Deze leden vragen de regering de risico's van deze beslissing weer te geven en ook of zij een verband kan aantonen met de overschrijding van het KEI-budget met 140 miljoen euro.

Het is inderdaad aan de Raad voor de rechtspraak om te beslissen hoe hij het aanvullende bedrag van 26,5 miljoen euro over de drie elementen (de balans tussen werkdruk en kwaliteit, frictiekosten en investeringen in KEI) verdeelt. Tijdens de jaarlijkse begrotingsbehandeling leg ik verantwoording af over de totale begroting van mijn ministerie, waar de begroting van de Rechtspraak onder valt.

Het verrichten van een starttoets is een aanbeveling uit het rapport van de commissie Elias. Dat rapport was nog niet bekend ten tijde van het starten van het programma KEI van de Rechtspraak. Het programma heeft daar dan ook geen rekening mee kunnen houden. De Raad voor de rechtspraak heeft mij er overigens op gewezen dat de business case wel het karakter heeft van een starttoets.

Overigens wijs ik erop dat het KEI-budget wel verhoogd is, maar dat dat het gevolg is van een scopeverruiming van KEI (de toevoeging van eerder geplande projecten, straf, e-kanton en toezicht) en een beter inzicht in de benodigde IT-voorzieningen op basis van het door de Raad voor de rechtspraak opgestelde Masterplan KEI. Die kosten vallen buiten het bestek van de hier voorliggende wetgeving. Ik heb recent aan uw Kamer toegezegd dat ik uw Kamer actief en ongevraagd zal te informeren (onder andere in de halfjaarlijkse voortgangsrapportages die ik reeds eerder heb toegezegd), indien er sprake is van een substantiële overschrijding van de kosten uit de laatste business case.

De leden van de CDA-fractie ondersteunen de beoogde versterking van de regierol van de rechter en zodoende meer maatwerk te realiseren. Deze leden vragen of de regering een onderzoek na verloop van tijd wil doen of dit doel ook daadwerkelijk gerealiseerd is.
Tijdens de plenaire behandeling van het wetsvoorstel digitalisering en vereenvoudiging procesrecht (procedure in eerste aanleg) heeft de CDA-fractie een amendement voor toevoeging van een algemene evaluatiebepaling aan het wetsvoorstel voorgesteld. Ik heb daarover het oordeel aan uw Kamer overgelaten. Het is aan de rechters zelf om invulling te geven aan de ruimte die het wetsvoorstel hen biedt voor het voeren van regie in de procedure. De ervaring leert dat vanuit de wetenschap met belangstelling naar dergelijke ontwikkelingen zal worden gekeken, zoals ook bij de Nieuwe Zaaksbehandeling in het bestuursrecht is gebeurd.
De leden van de CDA-fractie vragen de regering voorts in hoeverre voor zowel de digitalisering in eerste aanleg, alsmede hoger beroep en cassatie, een noodkanaal aanwezig zal zijn. Deze leden vernemen graag de stand van zaken op dit punt.
Zowel KEI Rechtspraak, als de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State en de Hoge Raad hebben mij verzekerd dat een noodkanaal ter beschikking zal worden gesteld. Dit noodkanaal dient ertoe om in het geval van een storing, terwijl er een ordemaatregel (bijvoorbeeld het voorkomen van de uitzetting van een asielzoeker) vereist is, contact te kunnen krijgen met de rechtspraak. Over de vormgeving van dit noodkanaal vinden gesprekken plaats tussen KEI Rechtspraak en de NOvA.
De aan het woord zijnde leden vragen zekerheidshalve ook of de helpdesk die wordt ingericht voor procesdeelnemers om bij storingen een melding te kunnen doen, (uiteraard) niet digitaal vorm wordt aangeboden maar telefonisch van aard zal zijn.
De Raad voor de rechtspraak heeft mij verzekerd dat de helpdesk telefonisch bereikbaar zal zijn.
Voornoemde leden lezen in de nota naar aanleiding van het verslag bij het wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene wet bestuursrecht in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht dat de vraag of de huidige bezetting binnen de Rechtspraak voldoende is voor het aantal zaken dat behandeld moet worden, de reikwijdte te buiten gaat. Deze leden vragen de regering dit nader toe te lichten, juist omdat de zaaksbehandeling en daaraan verbonden bezetting nauw verband lijkt te houden met de voorgestelde termijn van zes weken waarbinnen uitspraak gedaan moet worden.
Het aantal gevoerde procedures zal naar verwachting niet stijgen of verminderen als gevolg van KEI. De wijze waarop zaken worden ingepland en de planning die rechters en andere rechtspraakmedewerkers hebben om bijvoorbeeld uitspraken te schrijven, is een aangelegenheid waarvoor de gerechtsbesturen verantwoordelijk zijn. In het bestuursrecht geldt al gedurende langere tijd een uitspraaktermijn van zes weken. Die termijn heeft niet tot een aanzienlijke ophoping van het aantal zaken geleid. Mijn verwachting is dan ook dat eveneens in het civiele recht termijnen in het merendeel van de gevallen gehaald kunnen worden. Overigens wijs ik er nog op dat rechters die voor KEI Rechtspraak werkzaam zijn, van mening zijn dat het doen van uitspraak vlak na de mondelinge behandeling minder tijd kost, omdat de details van de zaak dan nog vers in het geheugen liggen.
De leden van de CDA-fractie wijzen erop dat in de hierboven genoemde nota naar aanleiding van het verslag bij het wetsvoorstel over de eerste aanleg is aangeven dat het wetsvoorstel een reductie van 43 procent van de administratieve functies op de griffies van de gerechten betekent. De leden van de CDA-fractie vragen uiteen te zetten hoe dit proces verloopt.

Zij vragen wanneer deze ontslagronde is begonnen, hoe medewerkers naar ander werk worden begeleid en zo mogelijk worden behouden binnen de rechtspraak.
Volgens de huidige planning verwacht de Raad voor de rechtspraak dat pas vanaf medio 2017 werk zal komen te vervallen. Op dit moment worden gesprekken gevoerd met de medezeggenschap op welke wijze deze reorganisatie gerealiseerd zal worden. Vooruitlopend op de reorganisatie wordt nu ingezet op (vrijwillige) mobiliteit bij de medewerkers administratie. Bijvoorbeeld door een beroep te doen op het lokale netwerk, zoals door middel van stages en detacheringen. De Raad voor de rechtspraak neemt stappen om gedwongen ontslagen te kunnen voorkomen. In mijn gesprekken met de Raad zal ik hier regelmatig over spreken. Verder heb ik tijdens de plenaire behandeling van het wetsvoorstel vereenvoudiging en digitalisering procesrecht op 19 mei 2015 het Kamerlid Van Nispen toegezegd om tijdens de voortgangsrapportages over KEI stil te staan bij de personele ontwikkelingen binnen de rechtspraak als gevolg van KEI.
De leden van de CDA-fractie vragen of kan worden aangegeven of de gevolgen voor de werklast van de rechterlijke macht al inzichtelijk zijn gemaakt en wat de tijdsplanning voor deze inventarisatie is.
De Raad voor de rechtspraak laat onderzoek verrichten naar de werklast als gevolg van KEI. Eind 2015 verwacht de Raad over meer gegevens te kunnen beschikken.

De leden van de PVV-fractie merken op dat uit de business case voor KEI is gebleken dat de investering om het programma KEI te realiseren 140 miljoen euro hoger is uitgevallen dan aanvankelijk voorzien was. Zij vragen op welke manier dit is terug te vinden in het wetsvoorstel.
Het wetsvoorstel is randvoorwaardelijk om op onderdelen (de terreinen civiel en bestuur, hoger beroep en cassatie) de modernisering en digitalisering van de rechtspraak vorm te kunnen geven. Een één-op-één relatie tussen dit wetsvoorstel en de kosten die verbonden zijn met de digitalisering en modernisering is om die reden niet mogelijk. De herijkte business case heeft een aanzienlijk bredere scope dan dit wetsvoorstel. Voor de verklaring van de hogere uitgaven wordt verwezen naar de beantwoording van soortgelijke vragen van de VVD-fractie in deze paragraaf over het bedrag van 140 miljoen en over de toelichting van de Raad voor de rechtspraak op de business case.
Deze leden vragen voorts op welke manieren de regierol van de raadsheer zal worden versterkt, naast het vroegtijdig overleggen met partijen.
De regierol van de rechter wordt zowel in eerste aanleg als in hoger beroep op een aantal punten versterkt. Ten eerste zal de rechter gedurende de procedure bepalen wat de volgende proceshandeling zal zijn, in plaats van de zaak te verwijzen naar een volgende rolzitting, zoals nu gebeurt. Ten tweede zal de rechter steeds de termijn bepalen waarbinnen een volgende proceshandeling moet worden verricht, voor zover die termijn niet in de wet is vastgelegd. Ten derde bepaalt hij de invulling van de mondelinge behandeling. Hij kan bijvoorbeeld toestaan dat getuigen worden meegenomen naar die zitting, hij kan proberen partijen tot een schikking te bewegen en hij kan partijen om nadere inlichtingen vragen of hun standpunten nader laten toelichten. Verder kan hij de zitting gebruiken als regiezitting, om bijvoorbeeld het vervolg van een gecompliceerde procedure te bepalen. Ten slotte kan de rechter uitbreiding van de basisprocedure toestaan met andere proceshandelingen, zoals het toestaan van een nadere schriftelijke reactie op stukken van de wederpartij, of hij kan in de wet opgenomen termijnen verlengen of verkorten.

II. ARTIKELEN

Artikel I

Onderdeel C (artikel 332)

De leden van de CDA-fractie vragen om een inhoudelijke beoordeling van de aanbeveling in de *Agenda voor de Appelrechtspraak 2020* om het bedrag dat bepaalt of hoger beroep van een vonnis openstaat te indexeren.
In de *Agenda voor de Appelrechtspraak 2020* is de aanbeveling gedaan om de appelgrens te verhogen naar € 5.000 (de huidige grens ligt bij € 1.750 (artikel 332, eerste lid). Daarvan is afgezien omdat een dergelijke aanpassing niet noodzakelijk is voor het behalen van de doelen van het programma KEI en daarom buiten het bestek van het programma valt. Ik meen dat daartoe pas kan worden overgegaan nadat de wenselijkheid van een dergelijke beslissing deugdelijk is gemotiveerd en breed wordt getoetst. Er is mij geen wens bekend vanuit de rechtspraak om de appelgrens te indexeren. Indexatie wordt doorgaans toegepast op bedragen die betaald of uitgekeerd moeten worden, niet op bedragen die bepalen of een bepaalde procedure gevoerd mag worden of een zaak bij een bepaalde rechter moet worden aangebracht (zie ook de bovengrens van € 25.000 voor kantonzaken in artikel 93 Rv, die evenmin wordt geïndexeerd).

Onderdeel J (artikel 343)

De leden van de CDA-fractie vragen uiteen te zetten waarom de termijn van zes weken voor het opnemen van grieven nu verlengd is naar tien weken. Zij vragen dit ook met het oog op de pilots bij de gerechtshoven Amsterdam en 's-Hertogenbosch waarin gewerkt werd en wordt met een verkorte termijn. Zij vragen of deze ervaringen een impuls zijn om nogmaals de voorgestelde termijn te bezien.
Momenteel bestaat er geen wettelijke termijn voor het indienen van de grieven. Wel is er in het landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken (artikel 2.10) een termijn van zes weken opgenomen, die verlengd kan worden met zes weken, daarna nog eens met vier weken en uiteindelijk kan het indienen van de grieven worden verwezen naar een roldatum op een termijn van 53 weken. Er is dus geen sprake van een verlenging, maar van een aanzienlijke verkorting van de huidige, in de praktijk gebruikelijke termijnen. De door de aan het woord zijnde leden genoemde pilot kent een termijn van zes weken, met een uitstelmogelijkheid van vier weken in Den Bosch en twee weken in Amsterdam. Ik zie hierin niet zodanig veel verschil met het wetsvoorstel, dat dit reden zou zijn om de in het wetsvoorstel voorgestelde termijn verder te bekorten.

Onderdeel J (artikel 344)

De leden van de SP-fractie willen weten wat de ervaring is met het meer enkelvoudig behandelen van kantonzaken in hoger beroep, naar aanleiding van het wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de enkelvoudige behandeling van het hoger beroep in kantonzaken (Kamerstuk 33 316). Zij vragen of op dit moment al is te zeggen of er knelpunten zijn of dat het doel van de wet, namelijk het sneller en eenvoudiger afdoen van zaken, wordt behaald. En zo nee, dan vragen zij of er nog een evaluatie komt waar de Kamer over wordt geïnformeerd.
Over de effectiviteit van het wetsvoorstel houdende wijziging van het Wetboek van

Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de enkelvoudige behandeling van het hoger beroep in kantonzaken is op dit moment nog niets te zeggen, aangezien dit wetsvoorstel nog in behandeling is bij de Eerste Kamer.

De leden van de CDA-fractie vragen om een reactie op de opmerking van de Adviescommissie Burgerlijk Procesrecht over het zogeheten «observeren» door een advocaat van verweerder als een verweerder niet verschijnt. De Adviescommissie Burgerlijk Procesrecht geeft aan dat door het verdwijnen van de rolzitting de griffies vele informatieverzoeken van advocaten in lopende zaken zullen krijgen als observeren niet mogelijk is. De aan het woord zijnde leden vragen of deze signalen bekend zijn. Zij vragen aan te geven hoe onderhavig wetsvoorstel dit veronderstelde ongewenste effect kan tegengaan en/of in de huidige praktijk al een oplossing gevonden kan worden hiervoor.
De huidige rol wordt vervangen door het digitale systeem van de gerechten en alle stukken en berichten in de procedure komen in «Mijn Zaak» terecht. Een advocaat kan dus de zaken van zijn cliënten steeds volgen, ook voorafgaand aan het verschijnen in een procedure. In de huidige situatie kan een advocaat alle zaken observeren. Dit is een faciliteit die de Rechtspraak thans aan advocaten biedt, zij is niet wettelijk vastgelegd. De prioriteiten van de Rechtspraak liggen voorlopig bij het inrichten van «Mijn Zaak» en de rest van het digitale systeem voor gegevensverwerking van de gerechten. Het is nog niet bekend of de Rechtspraak op termijn meer faciliteiten kan gaan bieden, en zo ja, welke. Overigens zij opgemerkt dat een dergelijke mogelijkheid voor het observeren van andere zaken in het bestuursrecht niet bestaat.

Onderdeel M (artikel 349)

De leden van de CDA-fractie vragen of het schrappen van dit artikel de mogelijkheid uitsluit dat conclusies niet met redenen omkleed zouden kunnen zijn.
Het schrappen van artikel 349 is ingegeven door de overeenstemming die er in de praktijk heerst dat het artikel overbodig is. Het met redenen omkleden van een verweer vloeit voort uit artikel 30i, eerste en zesde lid, (nu nog artikel 128, tweede en vijfde lid) dat ook in hoger beroep van toepassing is. Een verweer zal altijd onderbouwd moeten worden, omdat het anders door de rechter gepasseerd zal worden.

Onderdeel Q (artikel 354)

De leden van de CDA-fractie vragen aan te geven hoe geïntervenieerd kan worden door de rechter indien hij de mening is toegedaan dat door een partij enkel om een mondelinge behandeling wordt verzocht met als doel het proces te vertragen.
Bij de beslissing om een mondelinge behandeling te houden zal de rechter uitgaan van de criteria die daarvoor zijn opgenomen in de wet. Op basis van de voorgestelde artikelen 354 (vorderingsprocedures in hoger beroep) en 360a (verzoekprocedures in hoger beroep) geldt dat een mondelinge behandeling plaatsvindt indien de rechter daartoe aanleiding ziet of indien een van partijen, nadat zij zijn gewezen op hun recht te worden gehoord, binnen een door de rechter gestelde redelijke termijn heeft verklaard dat zij gebruik wil maken van dit recht. Als één van de partijen gebruik wenst te maken van het recht gehoord te worden, zal dus een mondelinge behandeling worden gehouden. De eventuele motieven van een partij om een mondelinge behandeling te houden, vallen door de rechter niet zonder meer te achterhalen. Een partij heeft het recht om in persoon te worden gehoord, ongeacht haar redenen.

De leden van de CDA-fractie verwijzen naar de Adviescommissie Burgerlijk Procesrecht, die heeft aangegeven dat het aanbeveling verdient te verduidelijken of partijen het processuele debat bij de mondelinge behandeling in hoger beroep verder zullen kunnen uitbreiden dan naar huidig recht mogelijk is. Zij vragen of hieraan gevolg is gegeven en vragen of hier geen risico's aan verbonden zijn met betrekking tot de gewenste voorspoedige behandeling.
Het commentaar van de Adviescommissie heeft betrekking op de verhouding tussen de mogelijkheid voor partijen om in de mondelinge behandeling hun stellingen nader te onderbouwen (artikel 30k, eerste lid, onder b) en de twee-conclusie-regel van artikel 347. De twee-conclusie-regel wordt uitdrukkelijk in het wetsvoorstel gehandhaafd (zie de toelichting bij artikel 347, Kamerstukken II 2014/15, 34 138, nr. 3, p. 30). Artikel 30k, eerste lid, onder b, gaat enkel over het nader onderbouwen van reeds ingenomen stellingen tijdens de mondelinge behandeling en doorkruist daarbij niet de beperking op de stukkenwisseling. Dit artikel vervangt de huidige bepaling over het pleidooi. Het biedt geen mogelijkheid tot uitbreiding van het processuele debat ten opzichte van de huidige situatie.

Onderdeel CC (artikel 377)

De leden van de CDA-fractie vragen of de filterfunctie van de deurwaarder ex art. 113 niet ook van nut kan zijn bij de procedure in hoger beroep omdat de situatie van de betrokkene ten opzichte van de eerste aanleg inmiddels substantieel gewijzigd kan zijn, bijvoorbeeld ten aanzien van schuldhulpverlening.
De systematiek van de nieuwe wet heeft als uitgangspunt dat de start van de procedure wordt geharmoniseerd met civiele verzoekprocedures en het bestuursrecht. Dat houdt in dat een procedure start, zodra deze is ingediend bij de rechter. Het informeren van de wederpartij vindt daarna plaats (daar partijen zelf of door de griffie). Naar aanleiding van de consultatiereactie van de KBvG, is het voorontwerp van het wetsvoorstel vereenvoudiging en digitalisering procesrecht aangepast, waardoor het mogelijk is om voor de start van een vorderingsprocedure de verweerder hiervan door middel van een betekening van het oproepingsbericht door een deurwaarder, op de hoogte te stellen. Deze mogelijkheid is daarmee een afwijking van het model van harmonisatie en daarom acht ik het onwenselijk om die ook in hoger beroep te introduceren. Ik zie hiertoe ook geen noodzaak, aangezien partijen elkaar in hoger beroep reeds kennen, nu zij in eerste aanleg betrokken waren bij de procedure. Tijdens de procedure in eerste aanleg en tijdens de hoger beroepstermijn zijn er volop mogelijkheden voor partijen om onderling contact te hebben. Een partij kan hiervoor desgewenst een gerechtsdeurwaarder inschakelen.

Onderdeel ZZ (artikel 411)

De leden van de SP-fractie vragen waarom een verweerder vier weken de tijd krijgt om een verweerschrift in te dienen en niet de zes weken die verweerders op dit moment krijgen na verlenging?
De termijn in artikel 411 voor verweerder in een vorderingsprocedure om in cassatie een verweerschrift in te dienen blijft ongewijzigd vier weken bedragen. De procedure in cassatie is grotendeels ongewijzigd gelaten, met uitzondering van de digitalisering, de eenvormige procesinleiding en de mogelijkheid tot informele bezorging daarvan. Zo is ook de termijn in artikel 411 dezelfde gebleven, evenals de termijn van drie weken in artikel 426b voor verweerder in een verzoekprocedure. Een (standaard) verlenging van de termijn zou tot vertraging van de procedure leiden, die in veel zaken niet wenselijk is, zoals in spoedeisende zaken en in diverse verzoekprocedures (bijvoorbeeld familierechtelijke zaken).

Artikel III (Inwerkingtreding)

De leden van de SP-fractie lezen dat onderhavige wet in twee fasen wordt ingevoerd, waarvan de laatste fase overeenkomt met de laatste fase in eerste aanleg. De eerste pilot kon echter niet van start gaan zoals beoogd, waardoor nog maar twee advocaten zijn aangesloten. Komt hiermee de planning in gevaar? Welke consequenties heeft dit voor het project en de kosten daarvan? In hoeverre wordt met de volgende fase aangevangen indien blijkt dat de eerdere fase nog niet volledig of naar tevredenheid is voltooid?
De planning staat op dit moment niet onder druk als gevolg van de pilot. Bij de eerste pilot in bestuursrechtelijke zaken is er voor gekozen om eerst gecontroleerd van start te gaan alvorens «Mijn Zaak» voor alle advocaten wordt opengesteld. KEI Rechtspraak heeft mij verzekerd dat release 1.0 die mede het hoger beroep in civiele vorderingen omvat, ruim voor inwerkingtreding van deze wet gereed zal zijn. Iedere volgende release is feitelijk een doorontwikkeling van de IT-voorzieningen en betreft een verdere uitbreiding en verbetering van de functionaliteiten van «Mijn Zaak» en de automatische systeemkoppeling. Functionaliteiten die zijn ontwikkeld in de eerste en tweede release kunnen al voor de uitrol van de tweede respectievelijk derde release zo nodig eerder beschikbaar worden gesteld.

De Minister van Veiligheid en Justitie,
G.A. van der Steur